

Výhľadové stanovisko Výboru regiónov na tému „Faktory úspechu miestnych a regionálnych stratégií na predvídanie a sprevádzanie procesov reštrukturalizácie“

(2007/C 305/07)

VÝBOR REGIÓNOV PREDKLADÁ TIETO ODPORÚČANIA:

- Je dôležité pochopiť, že súčasné reštrukturalizačné procesy v mestách a regiónoch sú stálym javom, ktorý sprevádza náš hospodársky a sociálny život. Reštrukturalizácia musí byť chápaná ako príležitosť na vyriešenie existujúcich a budúcich hospodárskych problémov,
- VR odporúča neustále monitorovanie týchto procesov v celej EÚ, ktoré by vykonávali orgány nezávislé od zúčastnených strán. Európska únia a členské štáty by mali iniciovať vytváranie partnerstiev na miestnej a regionálnej úrovni medzi orgánmi verejnej správy, hospodárskymi činiteľmi a sociálnymi partnermi a tak podporovať spoluprácu v oblasti regionálneho rozvoja v globalizovanom svete, najmä v okrajových oblastiach, kde hrozí strata kultúrneho dedičstva,
- Z regionálneho a miestneho hľadiska musia reštrukturalizácie prebiehať tak, aby bolo zabezpečené splnenie cieľov politik Spoločenstva, ako aj udržanie vysokej miery zamestnanosti na zabezpečenie primeranej životnej úrovne. Novodobá reštrukturalizácia by mala byť aj prvým impulzom pre modernizačný proces na vytvorenie hospodárstva zameraného na budúcnosť, založeného na vedomostiach a inovácii. Tento cieľ je však možné dosiahnuť len zvýšením investícií do ľudských zdrojov,
- Vďaka jednotnej koncepcii reštrukturalizácie vidieckych oblastí je možné (resp. malo by byť možné) zabezpečiť minimálnu úroveň dostupnosti služieb všeobecného hospodárskeho významu, aby tak bolo možné prilákať podniky a kvalifikované pracovné sily a zastaviť úbytok obyvateľstva. Pritom je nutné dbať na to, aby sa prostriedky z EFRR, ESF a EPFRV využili na podporu inovácií, a nie na opatrenia, ktoré by len udržiavali súčasný stav. Významným nástrojom na riešenie naliehavých problémov, ktoré môžu byť spôsobené reštrukturalizáciou je Európsky fond na prispôsobenie sa globalizácii.

Spravodajca: Witold KROCHMAL, primátor mesta Wołów (PL/UEN-EA)

Politické odporúčania

VÝBOR REGIÓNOV

Sociálno-ekonomické a politické pozadie stanoviska

1. Európska komisia sa 16. októbra 2006 obrátila listom na Výbor regiónov so žiadosťou o vypracovanie výhľadového stanoviska k úspešným stratégiám reštrukturalizácie v mestách a regiónoch EÚ. Komisia vníma stanovisko výboru ako jeden z hlavných príspevkov pri formulácii svojho prístupu k otázke, ako je možné postupovať pri nevyhnutných reštrukturalizačných procesoch v európskom hospodárstve.

2. Európska únia sa skutočne v súčasnosti nachádza vo fáze rozsiahlych a hlbokých zmien v hospodárstve, ktoré sa prejavujú ako reštrukturalizácie celého hospodárskeho súkolia v regiónoch a mestách. Táto skutočnosť stavia samosprávne územné celky pred ďalšie problémy, ktoré je potrebné riešiť tak, aby zostala zachovaná rovnováha troch oblastí: sociálnej, hospodárskej a environmentálnej.

3. Reštrukturalizácia musí byť chápaná ako príležitosť na vyriešenie existujúcich a budúcich hospodárskych problémov a zmiernenie ich nežiaducich vplyvov alebo zabránenie takýmto vplyvom. Regionálna a miestna oblasť vďaka svojej blízkosti ku skutočnej realite a schopnosti poskytovať vhodnú, pohotovú a pružnú odpoveď môže byť tým najúčinnjším prostredím pre uplatňovanie politik reštrukturalizácie, predovšetkým keď tieto procesy nie sú odpoveďou na štrukturálne problémy.

4. Z regionálneho a miestneho hľadiska musia reštrukturalizácie prebiehať tak, aby bolo zabezpečené splnenie cieľov politik Spoločenstva, t. j. musia zabezpečiť konkurencieschopnosť a schopnosť inovácie, ako aj vysokú mieru zamestnanosti a z nej vyplývajúcu rastúcu životnú úroveň občanov EÚ.

5. Pred týmito výzvami stoja najmä regióny a mestá, resp. samosprávy, ktoré majú k dispozícii dobré možnosti ako premeniť strategické usmernenia na konkrétne činy a motivovať aktérov miestnej spoločnosti a hospodárstva k tomu, aby sa zapojili.

6. Cieľom tohto stanoviska je vniesť z miestneho a regionálneho pohľadu do diskusie o súčasných procesoch reštrukturalizácie niekoľko prvkov, ktoré sa postupne a nevyhnutne stávajú stálym sprievodným znakom nášho hospodársko-sociálneho života.

7. Hlavnými dôvodmi, ktoré vedú k reštrukturalizácii a ktoré musia orgány na miestnej, regionálnej a národnej úrovni zvládať a pokiaľ možno dokonca aj očakávať a predvídať, sú:

- rozširovanie globalizácie,
- bezpečnosť a boj proti terorizmu,
- energetika a klimatické zmeny,
- celosvetová otvorenosť národných hospodárstiev medzinárodnému obchodu,

- rozvoj vnútorného trhu EÚ,
- zavádzanie nových inovačných technológií,
- prísnejšie normy ochrany životného prostredia,
- nárast významu verejnoprospešných služieb,
- zmena dopytu zo strany spotrebiteľov.

8. Reštrukturalizácie môžu prebiehať na rôznych úrovniach a v rôznych oblastiach, napríklad:

- medzi jednotlivými odvetviami,
- na úrovni jednotlivých odvetví,
- na úrovni podnikov.

9. Bez ohľadu na konkrétne odvetvie alebo sektor hospodárstva sa realizácia procesov reštrukturalizácie týka najmä územného aspektu, keďže vplyvy týchto procesov najviac postihujú práve miestne a regionálne územné celky.

10. K rýchlosti, akou sa prejavujú faktory, ktoré nútia k reštrukturalizácii je potrebné poznamenať, že tieto procesy sa veľmi často spustia odrazu, keďže sa podniky musia rýchlo prispôsobiť požiadavkám globalizovaného hospodárstva a zmenám na spotrebiteľskom trhu.

11. V dôsledku takéhoto čoraz globalizovanejšieho hospodárstva nadobúdajú čoraz väčší význam ťažko predvídateľné konjunktúrne fenomény, ako sú krízy alebo nedostatok podnikovej alebo sektorovej konkurencieschopnosti. Pokiaľ neustále pretrvávajú, môžu nakoniec vážne narušiť štruktúru hospodárstva daného regiónu.

12. Z toho istého dôvodu sme čoraz častejšie svedkami fenoménu relokácie, ktorá je chápaná ako rýchle premiestnenie určitej hospodárskej činnosti z jedného regiónu do druhého. Takéto nepredvídateľné rozhodnutia sú založené na strategických, finančných a iných faktoroch spojených s nákladmi, ale v niektorých prípadoch k nim prispievajú regionálne podnety a politiky na prilákanie investícií.

13. Tento druh reštrukturalizácie, takpovediac strmhľav, neprináša uspokojivé výsledky, a to aj napriek solídnym právnym a profesijným nástrojom zamestnancov, ktoré v mnohých krajinách existujú. Takýto proces nevyklučuje ďalekosiahle negatívne zmeny v sociálnej a územnej oblasti a spôsobuje to, že sa uprednostňujú krátkodobé riešenia pred trvalejšími, dlhodobějšími riešeniami. Dôsledkom takéhoto postupu sú často závažné sociálne a územné problémy. Sťahovanie podnikov, ktoré je výhodné pre samotné podniky, je však často spojené so závažnými dôsledkami pre regióny, odkiaľ podniky odchádzajú.

14. Úlohou nie je nevyhnutne štrukturálne zmeny zabrzdiť, ale na ne pozitívne zareagovať, a to takým spôsobom, ktorý by regióny, obce a jednotlivcov čo najdlhšie uchránil pred negatívnymi dôsledkami a umožnil im využiť aj ďalšie perspektívy.

15. Takouto unáhlenou reštrukturalizáciou boli postihnuté najmä krajiny, ktoré pristúpili k EÚ v roku 2004 a 2007. Vo veľkej miere to vyplýva z rozdielov v úrovni rozvoja hospodárstva, rozšírení nových technológií a schopnosti inovácie v krajinách EÚ-27. V mnohých prípadoch boli stanovené hospodárske ciele dosiahnuté, avšak nezaobišlo sa to bez negatívnych sociálnych dôsledkov, ktoré v prvom rade súvisia s tým, že reštrukturalizácie prebehli v krátkej dobe.

16. Okrem zásadného pochopenia toho, že procesy reštrukturalizácie sa vždy znovu vyskytujú, je potrebné analyzovať tie procesy v krajinách bývalej EÚ-15, pri ktorých sa úsilie sústredilo na predvídanie zmien, aby bolo možné včas postrehnúť blížiaci sa problémy a čiastočne zabrániť negatívnym javom reštrukturalizácie alebo ich aspoň obmedziť na najnižšiu možnú mieru.

17. Úspech reštrukturalizácie a najmä predvídanie zmeny závisí vo veľkej miere od dialógu medzi podnikom, tretím sektorom, zamestnancami a ich organizáciami (napríklad odborovými zväzmi), miestnymi a regionálnymi samosprávami, inštitúciami vyššieho vzdelávania a výskumnými ústavmi, ako aj inštitúciami v oblasti verejnej správy, ako napr. agentúrami pre regionálny rozvoj. Kvalita tohto dialógu veľmi často rozhoduje o výsledku a úspechu reštrukturalizácie.

18. Osobitnú úlohu v tomto procese zohráva regionálna a miestna úroveň. Pri očakávanej reštrukturalizácii môžu pôsobiť trojakým spôsobom:

- posilniť a, v prípade potreby, diverzifikovať miestne hospodárske a sociálne súkolie a infraštruktúru,
- zabezpečiť zotrvanie veľkých firiem a posilniť MSP ako motor zamestnanosti,
- zvýšiť atraktivnosť regiónu, mesta alebo obce.

Pre tieto opatrenia ako aj pre proces reštrukturalizácie sú potrebné príslušné štatistické údaje a informačný základ, ako aj cieľená stratégia zberu informácií a ich šírenia medzi všetkými účastníkmi procesu reštrukturalizácie.

19. Informačná politika by mala zohľadňovať osobitne MSP, ktoré môžu mať kvôli osobitostiam svojej štruktúry sťažený prístup k informáciám, ktoré by im umožnili vopred odhadnúť zmeny na trhu.

20. Práve sektor MSP si zaslúži osobitnú ochranu, a to tak počas procesu reštrukturalizácie ako aj v období, kedy sa zmeny už črtajú. A práve v tejto fáze sa treba najviac angažovať s cieľom posilniť a rozvinúť manažérske, organizačné a strategické schopnosti a zručnosti, ktoré by podporili rast MSP, pričom treba upustiť od tradičného modelu rodinných podnikov a zaviesť model kontroly a riadenia primeraný požiadavkám celosvetovej hospodárskej súťaže. Skúmané prípady ukazujú, že stratégia pridelenia zákaziek subdodávateľom sa osvedčila najviac, avšak len v tých prípadoch, kedy sa podarilo presiahnuť rámec bežnej trhovej výmeny a dosiahnuť partnerskú

spoluprácu podnikov, resp. spoluprácu vzájomne prepojených firiem najmä na regionálnej úrovni.

Záver

21. Skúmané prípady reštrukturalizácií ukazujú, že proces neprebieha podľa jednotného vzoru, ale veľmi silne ho ovplyvňujú nasledujúce faktory: územná úroveň (región, mesto, obec), hospodárske odvetvie, charakter územia aj z hľadiska jeho polohy (okrajové oblasti), druh hospodárskej štruktúry (poľnohospodárstvo, ľahký priemysel, ťažký priemysel) a stupeň hospodárskeho rozvoja príslušnej krajiny, v ktorej leží oblasť s prebiehajúcimi štrukturalnými zmenami.

22. Novodobá reštrukturalizácia by mala súčasne poskytnúť aj impulz pre modernizačný proces na vytvorenie hospodárstva zameraného na budúcnosť, založeného na vedomostiach a inovácii. Tento cieľ je však možné dosiahnuť len zvýšením investícií do ľudských zdrojov a zvýšením úrovne v oblasti všeobecného vzdelávania a odbornej prípravy. Na to sú potrebné cieľené, účinné investície na regionálnom resp. miestnom trhu práce, pomocou ktorých bude možné s predstihom reagovať na výzvy náhleho procesu hospodárskej a sociálnej reštrukturalizácie.

23. Rozšírenie a zvýšenie investícií do ľudských zdrojov a prispôbenie všeobecného vzdelávania a odbornej prípravy novým požiadavkám týkajúcim sa odbornej kvalifikácie, ktoré vyplývajú z reštrukturalizácie, spôsobujú dodatočné náklady, pričom je prostredníctvom vhodných nástrojov potrebné zabezpečiť, aby tieto náklady znášali podniky, verejný sektor i jednotlivci. Osobitne by mali byť podporované rozsiahle koncepcie vzdelávania, ktoré zaručujú, že pracovníci budú mať kvalifikácie potrebné v spoločnosti založenej na vedomostiach a inovácii. Pre úspech reštrukturalizácií je nevyhnutnou podmienkou výmena skúseností alebo ešte lepšie partnerská spolupráca medzi regiónmi a mestami v oblasti všeobecného vzdelávania a odbornej prípravy.

24. V praxi sa ukázalo, že opatrenia súvisiace s investíciami do ľudských zdrojov zohrávajú pri reštrukturalizáciách vo vidieckych a mestských oblastiach a pri ich revitalizácii rozhodujúcu úlohu. Toto je jedna zo základných úloh inštitúcií zapojených do reštrukturalizácie na miestnej úrovni. Okrem iniciatív na podporu pracovnej a hospodárskej mobility je rozhodujúcim faktorom pre úspech reštrukturalizácie aj vyváženie ponuky a dopytu na miestnom trhu práce. Mobilita ľudí, ktorí hľadajú prácu a osôb, ktorým hrozí nezamestnanosť by mala byť, najmä v prípade pracovníkov s nízkou kvalifikáciou, podporovaná individuálnou pomocou pri hľadaní pracovného miesta, stáže resp. školeniami, v rámci ktorých by ľudia, ktorí si hľadajú prácu resp. osoby ohrozené stratou zamestnania mohli získať kvalifikáciu, po ktorej je na tamojšom trhu práce dopyt. Týka sa to najmä mladých ľudí, keďže práve oni majú sťažený prístup na trh práce.

25. Opatrenia na uľahčenie prechodu zo vzdelávacieho obdobia do pracovného života v oblastiach postihnutých reštrukturalizáciou vychádzajú zo zásad európskeho programu pre mládež, ktorý stanovuje opatrenia v oblasti poradenstva pri výbere povolania, podporu pri získavaní doplňujúcich kvalifikácií, ako aj poskytovanie príslušných školení.

26. Za pomoci takýchto opatrení by sa mohlo pôsobiť proti nepriaznivému vývoju v mestských a vidieckych oblastiach, ako napr. úbytku obyvateľstva vo vidieckych oblastiach. Tento úbytok je hrozbou, keďže môže viesť k tomu, že vidiecke obyvateľstvo nebude naďalej schopné udržať funkčnosť miestneho vidieckeho spoločenstva – obce – čo môže ísť ruka v ruke so stratou kultúry, tradícií a miestneho koloritu, ale predstavuje zároveň aj nebezpečenstvo pre hydrogeologickú rovnováhu. Proti tomuto vývoju sa dá najlepšie a najúčinnnejšie pôsobiť opatreniami, ktoré budú podporované z prostriedkov Európskeho fondu pre regionálny rozvoj (EFRR), Európskeho sociálneho fondu (ESF), a Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV). Vďaka jednotnej koncepcii reštrukturalizácie vidieckych oblastí je možné (resp. malo by byť možné) zabezpečiť minimálnu úroveň dostupnosti služieb všeobecného hospodárskeho významu, aby tak bolo možné prilákať podniky a kvalifikované pracovné sily a zastaviť tak úbytok obyvateľstva. Pritom je nutné dbať na to, aby sa prostriedky z EFRR, ESF a EPFRV využili na podporu inovácií, a nie na opatrenia, ktoré by len udržiavali súčasný stav.

27. Významným nástrojom na riešenie naliehavých problémov, ktoré môžu byť spôsobené reštrukturalizáciou je Európsky fond na prispôbenie sa globalizácii. Tento fond ponúka krátkodobú pomoc regiónom postihnutým presídľovaním hospodárskej činnosti, ktoré je spôsobené globalizáciou. Výbor regiónov víta vytvorenie tohto nástroja a odporúča zvýšiť jeho objem na 1 mlrd. EUR ročne. Výbor regiónov očakáva prvú výročnú správu o výsledkoch, ktoré dosiahol Európsky fond na prispôbenie sa globalizácii v roku 2007 (správa by mala byť vydaná v roku 2008), aby mohol dôkladne zanalyzovať, či intervenčné kritériá stanovené v článku 2 nariadenia (ES) č. 1927/2006 umožňujú riadne plnenie úloh Fondu a navrhuje, že prispeje k budúcim diskusiám o možnej úprave týchto kritérií.

28. Množstvo oblastí je v dôsledku reštrukturalizácií čoraz viac odkázaných na cestovný ruch. Jednotná koncepcia využitia prírodných krás a kultúrneho bohatstva je založená na zabezpečení kvality, čím má byť v prvom rade dosiahnutá spokojnosť spotrebiteľov. Rozvoj spojenia prostredníctvom prepojenia oblastí postihnutých reštrukturalizáciou s hlavnými vnútroštátnymi a európskymi sieťami, ako aj využitie nových technológií vrátane širokopásmového internetu, aby sa tak dosiahlo prepojenie v najširšom zmysle slova, ako aj vhodné opatrenia v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy sú pritom pre úspech rozhodujúcimi faktormi.

29. V týchto procesoch by bolo dobré stavať predovšetkým na kultúrne a prírodné bohatstvo. V oblastiach postihnutých štrukturalnými zmenami, najmä v riedko osídlených okrajových oblastiach, sú často najväčším tromfom. Môžu podporovať dynamický rozvoj cestovného ruchu, ktorý sa prostredníctvom pákového efektu preniesť do miestneho rozvoja.

30. Približne 60 % obyvateľstva EÚ žije v mestských oblastiach s viac ako 50 000 obyvateľmi. Väčšina pracovných miest, podnikov, inštitútov vyššieho vzdelávania a iných inštitúcií hospodárskeho a sociálneho života sa preto nachádza v mestách a mestských oblastiach. To poskytuje veľa možností, skrýva však aj mnoho nástrah. Reštrukturalizácia je v európskych mestách okrem čisto hospodársky zameraných opatrení sledovaný aj cieľ všeobecnej revitalizácie mestských oblastí.

31. V praxi sa ukázalo, že účinky, ktoré očakávali obyvatelia a miestne orgány a ktoré akceptovala EÚ, sa dajú dosiahnuť len prostredníctvom zložitých stratégií na riešenie hospodárskych a sociálnych problémov a problémov územného plánovania. A hoci to majú partneri reštrukturalizácie v mestských oblastiach jednoduchšie, vedú tieto stratégie k úspechu len pri partnerskom postupe verejného a súkromného, ako aj tretieho sektora a pri využití rôznych finančných zdrojov.

32. Mestá, ktoré si v príslušnom regióne zabezpečili určité výsostné postavenie, napríklad svojou veľkosťou alebo historickým významom, vsadili v rámci reštrukturalizácie na stratégiu obnovy ako hlavnú hnaciu silu regiónu. Vďaka svojmu postaveniu môžu v súčasnosti podporovať reštrukturalizácie v celom regióne, a to tak priamym partnerstvom, ako aj prostredníctvom tamojších inštitúcií.

33. Vďaka opatreniam na posilnenie konkurencieschopnosti ako aj na podporu podnikania, inovácií a rozvoju služieb sa podarilo v mestách udržať, resp. do nich prilákať vysoko kvalifikované pracovné sily. To prispelo k výraznému zlepšeniu kvality a ponuky služieb pre obyvateľov. Vhodným plánovaním, projektovaním a udržiavaním mestských území sa podarilo znížiť kriminalitu v mestách, čo prispelo k zvýšeniu atraktívnosti ulíc, parkov a ihrísk. Rozhodujúcim faktorom pre úspech reštrukturalizácie je kvalitné mestské prostredie, keďže musí poskytovať zaujímavé miesto na prácu, život a investície.

34. V praxi sa ukázalo, že mestá, ktoré sa rozhodli pre stratégiu vytvárania aglomerácií dokázali výrazne posilniť svoju konkurencieschopnosť. Vzťahy medzi mestskými a vidieckymi oblasťami by mali byť udržiavané na zodpovedajúcej úrovni tým, že sa vytvorí rovnosť príležitostí pre podmienky rozvoja, čím sa zmenšia rozdiely medzi mestskými a vidieckymi oblasťami.

35. Diferencovaný prístup k procesom reštrukturalizácie z územného hľadiska by mal byť monitorovaný sieťami, ktoré spájajú oblasti s podobnou charakteristikou štrukturalných zmien (resp. siete okrajových alebo horských oblastí).

36. Okrem toho je dôležité zabezpečiť aktérom – teda partnerom, ktorí sú zapojení do reštrukturalizácie – lepší prístup k finančným zdrojom. Okrem subvencií a prostriedkov príslušných fondov EÚ by mali mať k dispozícii aj nástroje ako bankové garancie, vzájomné ručenie, pôžičky a mikroúvery. V tomto ohľade pripadá dôležitá úloha Európskej investičnej banky a Európskemu investičnému fondu.

37. Neexistuje jednotný vzorec, podľa ktorého by reštrukturalizácia prebiehala zaručene úspešne. Napriek rôznorodosti reštrukturalizačných procesov sa však dajú nájsť určité znaky, ktoré sú charakteristické pre úspešnú štruktúrnú zmenu:

- neustále pozorovanie hospodárskeho diania z hľadiska skorého predvídania štruktúrneho zmeny,
- predvídanie sa nesmie obmedziť len na vyhladky do budúcnosti a predpovedanie, ale musí vytvárať pravdepodobné scenáre, ktoré poslúžia ako príprava na ich realizáciu,
- existencia organizovaného sociálneho a občianskeho dialógu, ako napr. výmena informácií medzi stranami zapojenými do procesu reštrukturalizácie,
- existencia štruktúry, ktorá spája vysoké školy, zariadenia pre vedu a výskum, priemysel a úrady každej úrovne verejnej správy,
- existencia ľahko prístupných štruktúr vysokej kvality v oblasti vzdelávania a školstva,
- pravidelné verejné hodnotenie kvality, účinnosti a výsledkov uskutočnených aktivít,
- rôznorodé spektrum finančných zdrojov pre reštrukturalizačné procesy, ktoré musia byť prístupné všetkým účastníkom, čo si vyžaduje veľmi efektívny postup,
- schopnosť regiónu či mesta realizovať takú územnú politiku, ktorá hospodárskym subjektom aj naďalej umožní výrobu tovaru, poskytovanie služieb a ich odbyt,
- vedomie miestneho spoločenstva, že postupná zmena je potrebná a prejaví sa v nej regionálna resp. miestna identita. To zaručí integrovaný pohľad v otázke hospodársky, sociálne a ekologicky vyváženého rozvoja a stane sa aj ďalším faktorom, ktorý priláka nové investície,
- mimoriadne proaktívny prístup zo strany regionálnych a miestnych orgánov, podporovaný riadiacimi schopnosťami a dostupnosťou nástrojov v oblasti konkurencieschopnosti a financovania,
- vlastný globálny projekt, prispôbený danej situácii, ktorý integruje rôzne hľadiská podľa jednotlivých prípadov: hospodársky rozvoj, vzdelanie, sociálnu integráciu, kultúru, územné plánovanie, atď.

Odporúčania Výboru regiónov

38. Je dôležité, aby Európska komisia vnímala súčasné reštrukturalizačné procesy v mestách a regiónoch ako stály jav, ktorý sprevádza náš hospodársky a sociálny život.

39. Regionálne a miestne územné celky by mali pre svoju oblasť vypracovať účinné opatrenia na predvídanie, ktoré by umožnili sledovanie hospodárskych trendov, podporovať existujúce hospodárstvo a svoje konanie v tejto oblasti začleniť do regionálnej resp. miestnej stratégie, na základe rozsiahlych spoločných projektov mesta a regiónu.

40. Je preto potrebné vytvoriť v celej EÚ systémy na neustále monitorovanie týchto procesov, ktoré by vykonávali orgány nezávislé od zúčastnených strán a do ktorých by boli zapojené podniky, sociálni partneri a obyvateľstvo postihnutých miestnych a regionálnych územných celkov, a to tak z geografického hľadiska, ako aj z hľadiska vecného. Tento systém by mal umožniť analýzu spoločenských a hospodárskych zmien na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, a to tak, aby zohľadňoval vidiecke oblasti, okrajové oblasti a horské oblasti a tiež prieskumy týkajúce sa perspektív rozvoja trhu práce.

41. Postupy, ktoré sa pri reštrukturalizáciách osvedčili je potrebné šíriť, aby z nich mohli ťažiť aj iné regióny a mestá v EÚ. Zverejnenie osvedčených postupov by malo byť zoradené podľa kategórií oblastí, ktoré vykazujú v súvislosti so štruktúrnymi zmenami podobné znaky (poľnohospodárske regióny, okrajové regióny, regióny vyznačujúce sa ľahkým či ťažkým priemyslom, ťažbou surovín alebo textilným priemyslom, ako aj mestské oblasti).

42. Európska únia a členské štáty by prostredníctvom finančných nástrojov mali iniciovať vytváranie partnerstiev na miestnej a regionálnej úrovni medzi orgánmi verejnej správy, hospodárskymi činiteľmi a sociálnymi partnermi a tak podporovať spoluprácu v oblasti regionálneho rozvoja v globalizovanom svete. Takýto prístup môže uľahčiť aj predvídanie procesov reštrukturalizácie.

43. Vyzyva Európsku komisiu a členské štáty, aby venovali osobitnú pozornosť pružnosti mechanizmov financovania, ktoré používa EÚ, najmä ESF, s cieľom zabezpečiť, aby bolo prostredníctvom financovania možné rýchlo reagovať na situácie, ktoré vznikli náhle a bez výstrahy. V takýchto prípadoch vyvstáva okamžitá potreba financií pre podnikateľské inkubátory, náborové aktivity, pomoc a poradenstvo pre začínajúcich podnikateľov a odbornú prípravu podľa príslušných potrieb. Možnosti nájsť si nové zamestnanie sú u ľudí, ktorí prišli o prácu kvôli reštrukturalizácii, najvyššie počas prvých troch mesiacov, neskôr podstatne klesajú. Mechanizmy uplatňovania jednotlivých nástrojov na úrovni EÚ by túto potrebu rýchlej reakcie mali brať do úvahy. Medzi opatreniami na zabezpečenie promptnej reakcie na ťažkosti, ktoré môže priniesť reštrukturalizácia, by mala byť aj pomoc pokrývajúca bezprostredné sociálne potreby dotknutých osôb (bývanie, zdravotná starostlivosť, poradenstvo, atď.). Ľudia postihnutí reštrukturalizáciou potrebujú podporu spoločnosti, aby sa dokázali pustiť do nových aktivít a prispôsobiť sa reštrukturalizácii.

44. Aj skutočnosť, že mesto či región leží na hraniciach, by mala byť v procese reštrukturalizácie využitá. Na to je ale potrebné odstrániť všetky prekážky v postupoch, ktoré bránia voľnému pohybu pracovných síl a kapitálu a sťažujú tak reštrukturalizáciu.

45. Európska komisia by mala v rámci možností štrukturálnych fondov EÚ predložiť integrovaný koncept finančnej podpory reštrukturalizačných procesov z prostriedkov Spoločenstva, čo by umožnilo nielen vyriešenie hospodárskych problémov, ale aj sociálnych a spoločenských ťažkostí pri súčasnej realizácii politík Spoločenstva.

46. Členské štáty by mali odstrániť právne prekážky a ostatné ťažkosti, ktoré sťažujú vytváranie verejno-súkromných partnerstiev (VSP), keďže VSP môžu aktívne a účinne podporovať procesy reštrukturalizácie.

47. Európska komisia a ostatné inštitúcie, ktoré reštrukturalizačné procesy finančne podporujú, by mali vo väčšej miere dbať o účinnosť vynaložených finančných prostriedkov, najmä v prípade tzv. mäkkých projektov financovaných z ESF.

48. Európska únia by vo svojich súčasných politikách Spoločenstva a pri vypracúvaní nových politík mala zohľadniť aspekty, ktoré súvisia s procesom reštrukturalizácie, a to od predvídania štrukturálnej zmeny až po jej zavŕšenie.

49. členské štáty by mali uvažovať o využití finančných nástrojov v súlade s právnymi predpismi EÚ pre podniky postihnuté reštrukturalizáciou, najmä v okrajových oblastiach, v ktorých hrozí nebezpečenstvo straty kultúrneho dedičstva alebo miestnej či územnej identity, alebo v oblastiach, v ktorých majú MSP obzvlášť veľké problémy s prispôbením sa.

50. Očakáva, že sa naň Komisia obráti, keď sa v rokoch 2007 – 2008 budú revidovať Usmernenia Spoločenstva o štátnej pomoci na záchranu a reštrukturalizáciu firiem v ťažkostiach, ktoré sa prestanú uplatňovať v októbri 2009.

51. Osobitnú pozornosť by členské štáty a všetky do reštrukturalizácie zapojené strany mali venovať zachovaniu miestnych tradícií a kultúry, keďže práve tieto faktory môžu pri súčasnej alebo budúcej štrukturálnej zmene zohrať významnú úlohu.

52. Nová iniciatíva Európskej komisie s názvom „Regióny pre hospodársku zmenu“ a siete miest a regiónov, ktoré s finančnou podporou Európskeho fondu pre regionálny rozvoj v rámci tejto iniciatívy vznikajú by mali byť využité na predvídanie procesov reštrukturalizácie a šírenie postupov, ktoré sa osvedčili pri prispôbovaní sa regiónov a miest zmenám spojeným s globalizáciou.

53. Európska komisia by mala byť obzvlášť opatrná pri uplatňovaní regionálnych podnetov v rámci procesov relokácie.

V Bruseli 11. októbra 2007

Predseda
Výboru regiónov
Michel DELEBARRE

PRÍLOHA I

Stručný prehľad zozbieraných príkladov reštrukturalizácií v mestách a regiónoch

To, čo sa v 70. a 80. rokoch dvadsiateho storočia zdalo byť prechodnou krízou prispôsobovania sa, sa ukázalo byť neustále sa opakujúcim motívom hospodársko-sociálneho života dnešnej Európy. Nadobudlo to formu neustáleho prispôsobovania sa podnikov a ich okolia zmenám požiadaviek trhu, inými slovami: vznikol postupný proces reštrukturalizácie. Na účely vypracovania stanoviska na žiadosť Komisie na tému „Procesy reštrukturalizácie v regiónoch a mestách EÚ“ boli analyzované informácie o priebehu takýchto procesov, ktoré boli výboru poskytnuté, resp. ktoré sa nachádzali v množstve písomných dokumentov. Stanovisko z nich vyvodzuje podnety a odporúčania.

Škótsko (Veľká Británia) – príklad úspešného presadenia sa na svetovom trhu

V priebehu rokov 2002 – 2006 klesol počet pracovníkov v priemysle z 276 000 na 227 000 a výroba určená na vývoz celkovo o 36 %. Väčšina firiem presunula svoje výrobné kapacity do nových členských krajín alebo do Indie a Číny. Súčasný plán hospodárskeho rozvoja Škótska (FEDS) je zameraný na udržanie produktivity a konkurencieschopnosti na svetovom trhu. Programom PACE (Partnership Action for Continued Employment) vytvorilo Škótsko iniciatívu, ktorá každému aktérovi verejného alebo súkromného sektora umožnila aktívne niečím prispieť k predchádzaniu masovým prepúšťaniam. Štruktúrne zmeny boli ťažkým úderom pre škótsky trh práce, a to najmä v priemysle. Avšak nárast zamestnanosti v sektore poskytovania služieb a v oblasti blízkej podnikaniu spôsobili, že Škótsko zaznamenáva jednu z najvyšších mier zamestnanosti v EÚ a nezamestnanosť dosiahla najnižší stav za posledných 30 rokov. Okrem toho škótske hospodárstvo ťaží aj z globalizácie. Škótske banky rozšírili svoje obchody v zahraničí, čo posilnilo ich postavenie na trhu.

Baskicko (Španielsko) – reštrukturalizácia regiónu a jeho miest

V 80. rokoch začal úpadok hospodárstva dovtedy založeného na troch hlavných odvetviach: stavbe lodí, hutníctve a ťažkom priemysle. Baskická vláda, zamestnávateľia a profesijné združenia sa rozhodli reštrukturalizovať a zmodernizovať priemyselné odvetvia. Vzniklo 9 hospodárskych zoskupení, ktoré produkovali 45 % HDP Baskicka. Dodnes sú zdrojom impulzov pre hospodárstvo. Dvadsať rokov po začatí tohto procesu je dnes Baskicko so svojím HDP na treťom mieste v Európe, hneď za regiónmi z krajín ako Luxembursko a Írsko. Nezamestnanosť, ktorá v roku 1990 dosahovala 25 % je dnes na úrovni 4,5 %. Veľká časť kapitálu sa investuje do oblastí, ktoré majú silne inovačný charakter, pričom 66 % týchto prostriedkov pochádza zo súkromných zdrojov (priemer v Španielsku je okolo 48 % a v celej EÚ 54 %). Sprievodným znakom štruktúrálnych zmien bola aj revitalizácia miest v regióne, okrem iného aj hlavného mesta Bilbao. Dôležitú úlohu pri zvládaní týchto procesov zohrala kultúra a miestna identita, ktoré sa pričínili o väčšiu akceptáciu tohto procesu medzi obyvateľmi.

Kréta (Grécko) – od poľnohospodárskej štruktúry k priemyslu cestovného ruchu

Štruktúrne zmeny na Kréte, ktoré sú finančne podporované vnútroštátnymi prostriedkami i prostriedkami EÚ, sú založené na spolupráci medzi podnikmi a výskumnými zariadeniami (Krétska univerzita, výskumné centrum v meste Heraklion). Snahy sa sústredili na presun pracovníkov z poľnohospodárstva do odvetvia poskytovania služieb, ktoré dosahuje dobré hospodárske výsledky. Tento cieľ sa podarilo dosiahnuť len čiastočne. Hlavným dôvodom je podľa všetkého to, že potrebné kroky boli nariadené vo vertikálnej štruktúre zhora. To uprednostnilo už aj tak silné centrá, zatiaľ čo odľahlé oblasti vo vnútrozemí ostrova sotva pocítili nejaký osoh, čo ešte viac prehĺbilo rozdiely medzi jednotlivými oblasťami a neprinieslo žiadne zvýšenie konkurencieschopnosti.

Tavira (Portugalsko)

Reštrukturalizácia je založená na revitalizácii na zvýšenie turistickej atraktívnosti a zvýšenie investícií v tomto sektore tak, aby boli k dispozícii finančné prostriedky na udržiavanie architektonického dedičstva, čo spätne prospeje cestovnému ruchu a priláka súkromný kapitál. Prostriedky pochádzajú z fondov PITER, URBCOM, ITERREG a PROALgarve.

Regióny v Rakúsku

Stredobodom reštrukturalizácie je preorientovanie hospodárstva založeného na jedinom odvetví na viacdimenzionálnu hospodársku štruktúru, založenú na projektoch VaV, ako aj na odvetví cestovného ruchu a oblasti poskytovania služieb pre podniky. Tento proces je intenzívne podporovaný neustálym zlepšovaním ponuky všeobecného a odborného vzdelávania.

Porto (Portugalsko)

Potreba uskutočniť nedávno začatú reštrukturalizáciu vyplynula z toho, že rôzne zariadenia verejnej správy a hospodárske podniky opustili mesto a presťahovali sa do hlavného mesta, z negatívneho demografického vývoja a z úpadku tradičného maloobchodu, ktorý bol spôsobený rozšírením hypermarketov. Cieľom reštrukturalizácie je oživenie centra mesta, rozvoj kultúrnej činnosti a obnova stavieb. V roku 2004 bola založená iniciatíva PortoVivo, prostredníctvom ktorej majú do mesta plynúť súkromné investície. Tento veľký reštrukturalizačný a revitalizačný projekt je plánovaný na 20 rokov. V tomto časovom úseku má byť zrenovovaných viac ako 5 000 budov, čo prispeje na jednej strane k zachovaniu cenného historického a kultúrneho dedičstva a na strane druhej umožní rozšírenie odvetvia poskytovania služieb, s čím bude spojený vznik nových pracovných miest.

Liberec (Česká republika)

Reštrukturalizácia podmienená zmenou politického systému má za cieľ dotiahnuť hospodárstvo na štandard EÚ. Potrebné prostriedky pochádzajú zväčša zo štátneho rozpočtu a rozpočtu regiónu, ako aj z fondov EÚ. Prostredníctvom tejto reštrukturalizácie sú podporované MSP a vytváranie VSP. Hlavným problémom zostáva zadlženosť a stav verejných financií.

Vroclav (Poľsko)

Za ostatných 17 rokov zmenilo mesto nielen svoje hospodárstvo, ale aj svoj zovňajšok. Na revitalizácii centra a jednotlivých mestských častí majú veľký podiel súkromní investori. Vznikli nové hotely a reštaurácie. Otvorenosť mestskej správy, spolupráca s partnerskými mestami, regiónom a vládou krajiny, ako aj spolupráca mesta s okolitými obcami priniesli svoje ovocie v podobe nových priemyselných odvetví, ktoré sa usídlili v okolí mesta. Vznikol technologický park Vroclav, a vysoké školy v meste a priemysel sa stali zdrojom mnohých iniciatív v oblasti VaV. V tomto prostredí poklesla nezamestnanosť z 18 % na 6 %. Badateľné sú však aj negatívne dôsledky, ako napríklad nárast cien v meste, napr. ceny nehnuteľností stúpili o 400 %.
